

Гюнайды Мустафа Абдуллах оглу

Бакинский государственный университет

СЛОВА, ОБОЗНАЧАЮЩИЕ РОДСТВЕННЫЕ ОТНОШЕНИЯ В ТУРКМЕНСКОМ И ТУРЕЦКОМ ЯЗЫКАХ

В ареальну лексику тюркських мов входять різні слова, які різні за формою і значенням або схожі за змістом. Ці слова виникли щодо способу життя населення, форм економіки, занять, побуту і традицій. На основі збагачення ареальної лексики варто процес словотворення. Неологізми, що виникли в літературних мовах завдяки використанню різних граматичних методів, постійно оновлюють і збагачують словниковий запас.

Відносини між людьми, як по крові, так і по шлюбу, зазвичай називають спорідненими. Одна з найважливіших словникових груп у словнику живих мов – це вираз спорідненості. Все це показує, що слова, пов'язані з родинними зв'язками, грають важливу і тривалу роль в житті людини. Спорідненість має велике значення в розвитку суспільного життя турків. Зв'язки між сім'ями і родичами, соціальним співтовариством є однією з найбільш важливих причин, за якими турецьке суспільство так сильно. Що стосується спорідненості, турецька мова є одним із найбагатших мов і сімей у світі. Ці типи слів, часто користуються швидкими стадіями змін, часто вносять новий внесок у регулювання спорідненості в структурі сім'ї. Тому термінологія спорідненості постійно змінюється. Система родинних імен у турецькій нації завжди була в умах учених. Велика кількість споріднених імен забезпечило детальне вивчення предмета. Найбільш поширеними родинними іменами є мати, батько, дідусь, бабуся і дідусь, тітки, брати, сестри, дочки, син, онук, чоловік, дружина, теща, тесть, свекор, свекруха.

Основа словникового складу тюркських мов складається зі слів, що позначають імена. Давньотюркська лексика збереглася в словнику сучасних мов із невеликими змінами. Водночас у результаті розвитку кожна мова створює нові слова за рахунок своїх внутрішніх можливостей і відрізняється від інших тюркських мов. У складі тюркських мов огузької групи також є деякі відмінності, стародавні слова стали архаїчними в різних формах, а новоутворені слова розрізнялися за формою і значенням.

Туркменські і турецькі мови відносяться до огузької групи тюркських мов. У цій статті розглядаються 116 слів туркменських і турецьких мов, що позначають родинні стосунки в цих мовах. У цьому дослідженні слова, використовувані для позначення родинних стосунків у туркменській мові, були ідентифіковані, класифіковані і зіставлені з турецькою мовою. Таким чином, у контексті слів, що означають родинні стосунки, у словниках зафіксовані загальні риси двох тюркських мов. Це дослідження мало на меті виявити багатий словниковий запас у туркменській і турецькій мовах.

Ключові слова: огузька група тюркських мов, туркменська мова, турецька мова, ареальна лексика, слова, що позначають родинні стосунки.

Постановка проблеми. После завершения процесса дифференциации между тюркскими языками каждый из них начал развивать свои индивидуальные особенности. В результате социально-политического, культурного и экономического развития, которое происходило в обществе на протяжении многих веков, произошли языковые изменения: древнетюркские слова постепенно стали архаичными, а словарный запас пополнился неологизмами. Этот процесс усиливается за счет сложных слов, образованных с помощью внутренних возможностей языка, диалектизмов и заимствованных слов.

На протяжении всей истории развитие лексической структуры языка обусловлено как внутриязыковыми, так и внешнеязыковыми факторами. С одной стороны, наблюдалась характеристика словарного запаса как лингвистического фактора, систематическое взаимодействие между лексико-семантическими группами, синтаксическими отношениями и стилями слов, а с другой – перенос новых слов и терминов за пределы языка вследствие культурных, социальных и политических процессов приобретает особую актуальность. В результате длительного исторического развития каждый из тюркских языков имеет свой словарный запас.

Постановка задания. Цель статьи – рассмотреть слова, обозначающие родственные отношения в туркменском и турецком языках.

Изложение основного материала. Хотя огузская группа тесно связана с тюркскими языками, помимо общего словарного запаса, они имеют индивидуальную лексику. Эта лексика охватывает все области словарного запаса языка – общепотребительные слова, слова, используемые в ограниченном круге (диалектизмы), профессиональная лексика, термины, общественно-политическая лексика, спортивная лексика, военная лексика, сленговая и арго лексика.

В ареальную лексику тюркских языков входят разные слова, которые различны по форме и значению или похожи по смыслу. Эти слова возникли в отношении образа жизни населения, форм экономики, занятий, быта и традиций. На обогащении ареальной лексики основывается процесс словообразования. Неологизмы, возникшие в литературных языках благодаря использованию различных грамматических методов, постоянно обновляют и обогащают словарный запас.

Слова, обозначающие родственные отношения:

Основа словарного состава тюркских языков состоит из слов, обозначающих имена. Древнетюркская лексика сохранилась в словарях современных языков с небольшими изменениями. В то же время в результате развития каждый язык создает новые слова за счет своих внутренних возможностей и отличается от других тюркских языков. В составе тюркских языков огузской группы также существуют некоторые различия, древние слова стали архаичными в разных формах, а новообразованные слова различались по форме и значению.

В этой статье рассматриваются 116 слов туркменского и турецкого языков огузской группы, обозначающих родственные отношения в этих языках. В настоящем исследовании слова, обозначающие родственные отношения, были классифицированы от А до Я с и сопоставлены с турецким языком с использованием таких словарей, как «Türk Dil Kurumu Türkçe Sözlük», «Türkmence-Türkçe Sözlük» и «Большой русско-туркменский словарь» (1986-1987). Таким образом, в контексте слов, означающих родственные отношения, в словаре определены общие черты между двумя тюркскими языками.

<i>Турецкий язык</i>	<i>Туркменский язык</i>
<i>abi</i>	<i>aga, uli dogan</i>
<i>adam, âdem, âdemođlu</i>	<i>adam, insan</i>
<i>ađabey</i>	<i>aga, uli dogan</i>
<i>aile</i>	<i>mađgala</i>
<i>aile reisi</i>	<i>mađgala bađı</i>
<i>akraba</i>	<i>garındađlar; dogan-garındađlar</i>
<i>akrabalık</i>	<i>garındađlık, kovumdađlık</i>
<i>amca</i>	<i>dayı</i>
<i>ana</i>	<i>ene</i>
<i>ana baba</i>	<i>ata-ene</i>
<i>analık, annelik</i>	<i>enelik</i>
<i>anne</i>	<i>ene</i>
<i>anneanne</i>	<i>kempir, garrı ayal</i>
<i>ata</i>	<i>kaka, ata</i>
<i>avrat</i>	<i>ayal</i>
<i>baba</i>	<i>kaka, ata</i>
<i>babaanne</i>	<i>kempir, garrı ayal</i>
<i>babalık</i>	<i>kakalık, atalık</i>
<i>bacanak</i>	<i>baca</i>
<i>bacı</i>	<i>uli ayal dogan</i>
<i>baldız</i>	<i>ayahñ ayal doganı</i>
<i>bekâr</i>	<i>sallah</i>
<i>birader</i>	<i>dogan, gardađ</i>
<i>büyük ana, büyük anne</i>	<i>kempir, garrı ayal</i>
<i>büyük baba, büyük peder, cet</i>	<i>ata, baba</i>
<i>cicianne</i>	<i>ene can, mama can</i>
<i>çoluk çocuk</i>	<i>mađgala</i>
<i>damat</i>	<i>giyev</i>

<i>Турецкий язык</i>	<i>Туркменский язык</i>
<i>dayı</i>	<i>dayı</i>
<i>dede</i>	<i>ata, baba</i>
<i>dul</i>	<i>dul</i>
<i>düniür</i>	<i>sözaydıcı, ayal guda</i>
<i>dünürctü</i>	<i>savçı, sözaydıcı ayal</i>
<i>dünürlük</i>	<i>gudaçılık</i>
<i>ebeveyn</i>	<i>ata-ene</i>
<i>ecdat</i>	<i>ata-babalar</i>
<i>elti</i>	<i>öz ayalıñ ayal doganı</i>
<i>emmi</i>	<i>dayı</i>
<i>emmi oğlu</i>	<i>doganoglan, dayı</i>
<i>enişte</i>	<i>giyev, köreken</i>
<i>er, erkek</i>	<i>erkek, erkek adam</i>
<i>ersiz</i>	<i>ersiz, dul ayal</i>
<i>eş</i>	<i>ayal</i>
<i>evlat</i>	<i>çagalar</i>
<i>evlatlık</i>	<i>ogullıga alnan ogul</i>
<i>evli</i>	<i>öylenen</i>
<i>evli barklı</i>	<i>maşgalalı, öyli-işikli</i>
<i>evlilik</i>	<i>maşgalı yagdayı</i>
<i>gelin</i>	<i>gelin</i>
<i>gelin abla</i>	<i>yeñňe</i>
<i>görücü</i>	<i>savçı, sözaydıcı ayal</i>
<i>görümce</i>	<i>gayın ekeci, baldız</i>
<i>güvey</i>	<i>öylencek yigit, yigit çıkan oylan</i>
<i>hala</i>	<i>dayza</i>
<i>hala kızı</i>	<i>doganoglan gız</i>
<i>hala oğlu</i>	<i>doganoglan</i>
<i>hanım</i>	<i>hanım</i>
<i>hatun</i>	<i>ayal, hanım</i>
<i>hemşire</i>	<i>uya</i>
<i>hısım</i>	<i>garındaş, dogan-garındaş, kovumgarındaşlar</i>
<i>kadın</i>	<i>ayal</i>
<i>kadın ana</i>	<i>gayın ene (giyev için)</i>
<i>kan kardeşi</i>	<i>dogan okaşan adam, iñ yakon dost</i>
<i>kandaş</i>	<i>atabir</i>
<i>kardaş</i>	<i>dogan, gardaş</i>
<i>kardeş</i>	<i>dogan, gardaş</i>
<i>kardeşlik</i>	<i>garındaşlık</i>
<i>karı</i>	<i>ayal</i>
<i>karı koca</i>	<i>er-ayal</i>
<i>karı kocalık</i>	<i>nika, nikalılık, er-ayallık</i>
<i>karındaş</i>	<i>dogan, gardaş</i>
<i>kayın</i>	<i>gayınaga</i>
<i>kayınbaba</i>	<i>gayın ata</i>
<i>kayınbirader</i>	<i>gayınaga, gayın (ayalıñ erkek doganı)</i>
<i>kayınpeder, kaynata</i>	<i>gayın ata (giyev için)</i>
<i>kayınvalide, kaynana</i>	<i>gayın ene (giyev için)</i>
<i>kız</i>	<i>gız</i>
<i>kız kardeş</i>	<i>uya</i>
<i>kızan</i>	<i>oglan, yaş yigit, yetgincek oylan</i>
<i>koca</i>	<i>er, adam</i>
<i>kuzen</i>	<i>doganoglan</i>
<i>nene</i>	<i>kempir, garrı ayal</i>

<i>Турецкий язык</i>	<i>Туркменский язык</i>
<i>nine</i>	<i>kempir, garrı ayal</i>
<i>ođlan, ođul</i>	<i>oglan</i>
<i>öz kardeş</i>	<i>süytdeş erkek dogan, süytdeş ayal dogan</i>
<i>peder</i>	<i>kaka, ata</i>
<i>sađdıç</i>	<i>toyun beyemçisi, toyun yolbaşçısı</i>
<i>soy</i>	<i>urug, familiya</i>
<i>soydaş</i>	<i>taypadaş, tiredeş adam, urugdaş adam</i>
<i>sözlü</i>	<i>öylencek yigit ve gelinlik</i>
<i>sülale</i>	<i>zuryat, nesil, maşgala</i>
<i>sütana</i>	<i>eneke (emdiryen ayal)</i>
<i>sütkardeş</i>	<i>eşmen erkek dogan</i>
<i>sütođul</i>	<i>ulaldılıp yetişdirlyen çaga</i>
<i>teyze</i>	<i>dayza</i>
<i>torun</i>	<i>aglık</i>
<i>üvey</i>	<i>övey</i>
<i>üvey ana, üvey anne</i>	<i>övey ece, övey ene</i>
<i>üvey baba</i>	<i>övey kaka, övey ata</i>
<i>üvey çocuk, üvey evlat</i>	<i>övey ogul, ogullık, gızlık, övey gız</i>
<i>valide</i>	<i>ene, ece</i>
<i>yeđen</i>	<i>yegen</i>
<i>yenge</i>	<i>yeñne</i>
<i>zevce</i>	<i>ayal</i>

Выводы. В статье были исследованы 116 слов, обозначающих родственные отношения в тюркских языках – туркменском и турецком. Это исследование идентифицировало слова, используемые для описания родственных отношений, используемых в туркменском языке, которые были класси-

фицированы и сопоставлены с турецким языком. Таким образом, в контексте слов, означающих родственные отношения, в словаре определяются общие черты двух тюркских языков. Это исследование стремилось выявить богатый словарный запас в туркменском и турецком языках.

Список литературы:

1. Arnazarov S., Söyegov M. Örnekli Türkmençe Gramer, Kurgan Edebiyat Yayınları, Ankara / Aşkabat, 2017.
2. Axundov Ağamusa. Azərbaycan Dilinin İzahlı Lüğəti, Şərq-Qərb Nəşriyyat Evi, Bakı, 2006.
3. Altayev S., Atayev G., Açilova G., Agsakov K., Gayibova K., Gafurova H., Kuliyyev A., Mesgudov V., Miradova S., Hocamgüliyyev M. Bol'soy Russko-Turkmenkiy Slovar I-II T. Akademiya Nauk Turkmenkoy SSR İnstitut Yazıka i Literatırı imeni Mahtumkuli, Moskva, 1986-1987.
4. Altaylı S. Azərbaycan Türkçesi Sözlüğü, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 2018.
5. Çakmak C. Türkmen Türkçesi Konu Çözümlemeli Söz Varlığı, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, İzmir, 2010.
6. Develliođlu F. Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lugat, Aydın Kitabevi, Ankara, 1999.
7. Eker S., Ölmez M., Ölmez Z., Tekin T. Türkmençe-Türkçe Sözlük, Simurg Yayınları, Ankara, 1995.
8. Ercilasun A. B. Türk Lehçeleri Grameri, Akçağ Yayınları, Ankara, 2012.
9. Ergin M. Türk Dil Bilgisi, Bayrak Yayınevi, İstanbul, 1998.
10. Geldiyev G., Karayunusođlu Y. Karşılaştırmalı Türkmen Atasözleri (Türkmençe-Türkçe), Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 2017.
11. Kara M. Türkmen Türkçesi Grameri, Etkileşim Yayınevi, İstanbul, 2012.
12. Koç N. Açıklamalı Dilbilgisi Terimleri Sözlüğü, İnkılap Kitabevi, İstanbul, 1992.
13. Koç N. Yeni Dilbilgisi, İnkılap Kitabevi, İstanbul, 1990.
14. Komisyon. Derleme Sözlüğü, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 1975.
15. Komisyon. Karşılaştırmalı Türk Lehçeleri Sözlüğü, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1992.
16. Komisyon. Tarama Sözlüğü, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 1988.
17. Komisyon. Türkçe Sözlük, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 1983.
18. Li Yong-Song. Türk Dillerinde Akrabalık Adları, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 2019.

Gunaydin M. THE KINSHIP NAMES IN TURKMEN TURKISH AND TURKEY TURKISH

The Oghuz group of Turkish languages includes different words that are different in form and meaning or similar in meaning. These words have arisen in relation to the lifestyle of the population, forms of economy, occupations, household and traditions. Based on the enrichment of the area lexicology, the process of word formation begins. The neologisms that have arisen through the use of various grammatical methods in literary languages are constantly updating and enriching the vocabulary.

Relations between people, both by blood and by marriage, are usually called kinship. One of the most important vocabulary groups in the vocabulary of living languages is an expression of kinship. All this shows that words related to kinship play an important and lasting role in human life. Kinship is of great importance in the development of public life of the Turks. Relations between families and relatives, the social community, are one of the most important reasons why Turkish society is so strong. As for kinship, Turkish is one of the richest languages and families in the world. These types of words, often taking advantage of the rapid stages of change, often make a new contribution to the regulation of kinship in family structures. Therefore, the terminology of kinship is constantly changing. The kinship system in the Turkish nation has always been in the minds of scientists. The abundance of related names provided a detailed study of the subject. The most common kindred names are mother, father, grandfather, grandparents, aunts, brothers, sisters, daughters, son, grandson, husband, wife, mother-in-law, father-in-law, father-in-law, husband-in-law, husband-in-law world.

The basis of the composition of the dictionary of the Turkish languages is the noun. Ancient Turkish lexicon is preserved in the dictionary of modern languages with slight modifications. At the same time, as a result of development each language creates new words at the expense of its internal capabilities and differs from other Turkish languages. The Oghuz group also shows some differences in the composition of the Turkish languages, the ancient words differed in various ways, and the newly formed words differed in form and meaning.

In this article, 116 the kinship names in Turkmen Turkish and Turkey Turkish, which are Turkish languages of Oghuz group, were investigated. In this study, the kinship names were determined that used in Turkmen Turkish, these names were classified and they were compared with Turkey Turkish. So partnerships were determined that are seen in vocabulary as part of names that gives to kinships between two Turkish languages. This study sought to reveal the rich vocabulary in Turkmen Turkish and Turkey Turkish.

Key words: *Oghuz group of Turkish Languages, Turkmen Turkish, Turkey Turkish, area lexicology, the kinship names.*